

UDK:(1-87):340.142:341.983:341.985:349:232.31:368:658.8:346.645.2:368

Mr Nikola L. Filipović¹

INOSTRANA SUDSKA PRAKSA

PRESUDA EVROPSKOG SUDA PRAVDE U PREDMETU „BUNDESVERBAND DER VERBRAUCHERZENTRALEN UND VERBRAUCHERVERBÄNDE eV“

v.

„TC MEDICAL AIR AMBULANCE AGENCY GmbH“

1. Uvod

Pravno pitanje kojim se Evropski sud pravde bavio u predmetu C-633/20 „Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV“ v. „TC Medical Air Ambulance Agency GmbH“ (presuda od 24. 3. 2022. godine) postavljeno je u vezi s primenom evropskih propisa u oblasti posredovanja u osiguranju (Direktive o posredovanju u osiguranju i Direktive o distribuciji osiguranja), tj. tumačenja koncepta posrednika u osiguranju i posredovanja u osiguranju u kontekstu poslovne prakse koja se tiče grupnih polisa osiguranja.

Pitanje se odnosi na razgraničenje između profesionalne delatnosti koja se sastoji u nuđenju klijentima uključivanja u grupno osiguranje i pružanja usluga posredovanja u osiguranju (tj. na razgraničenje uloge ugovarača osiguranja grupne polise osiguranja od uloge posrednika u osiguranju).

2. Pravni okvir

Relevantni evropski propisi za ovo pravno pitanje su Direktiva 2002/92 EC o posredovanju u osiguranju od 9. decembra 2002. godine, kao i Direktiva EU 2016/97 o distribuciji osiguranja od 20. januara 2016. godine.

U pogledu Direktive 2002/92 relevantne odredbe su:

¹ Savetnik za usklađenost poslovanja

Tačka 11 Preambule, prema kojoj se „Direktiva odnosi na lica čije se poslovanje sastoji od pružanja usluga posredovanja u osiguranju trećim licima u zamenu za naknadu, koja može biti novčana ili u nekom drugom obliku ekonomske koristi vezane za uspeh posredovanja“.

Član 1 (1), prema kojem „Direktiva propisuje pravila o osnivanju i obavljanju poslova posredovanja u osiguranju i reosiguranju za fizička i pravna lica koja su osnovana ili planiraju osnivanje u nekoj od država članica“.

Član 2 (3), prema kojem „posredovanje u osiguranju znači profesionalnu delatnost predstavljanja ili predlaganja ugovora o osiguranju ili obavljanje drugih pripremnih radnji za zaključivanje ugovora o osiguranju, zaključivanje ugovora o osiguranju, pružanje pomoći pri upravljanju takvim ugovorima i njihovom izvršavanju, pogotovo u slučaju rešavanja odštetnog zahteva“, kao i

Član 2 (5), kojim je posrednik u osiguranju definisan kao „svako fizičko ili pravno lice koje u zamenu za naknadu obavlja poslove posredovanja u osiguranju“.

U pogledu Direktive 2016/97, relevantne odredbe sadržane su u nekoliko tačaka njenog uvodnog dela, koje prevashodno pozivaju na uspostavljanje istovetnog pravnog režima distribucije osiguranja, bez obzira na vrstu distributera. To su:

Tačka 5 Preambule, u kojoj se navodi da „usluge osiguranja mogu distribuirati različite vrste lica ili ustanova... Jednakost postupanja prema tim subjektima i zaštita potrošača zahtevaju da sva lica odnosno ustanove budu obuhvaćene ovom direktivom“.

Tačka 6, u kojoj se ističe da „potrošači treba da imaju jednak nivo pravne zaštite bez obzira na raznolikost i različitost kanala distribucije. U cilju ostvarivanja jednakog nivoa zaštite potrošača... neophodno je da uslovi budu isti za sve distributere“.

Tačka 7, koja navodi da je „primena Direktive 2002/92/EC pokazala da je velik broj odredbi potrebno dodatno precizirati kako bi se olakšao proces distribucije osiguranja te da je zaštitu potrošača potrebno proširiti na sve prodajne kanale usluga osiguranja...“ i

Tačka 16, prema kojoj „... Direktivom treba promovisati ravnopravnost i tržišno nadmetanje pod jednakim uslovima za sve posrednike nezavisno od toga da li su povezani sa osiguravajućim društvom ili ne. Za potrošače je korisno da se distribucija sprovodi različitim kanalima i putem posrednika koji saraduju sa osiguravajućim društvima na različite načine, pod uslovom da se na sve njih primenjuju slična pravila o zaštiti potrošača.“

Član 1 (1) navodi da se Direktivom „propisuje pravila osnivanja i obavljanja poslova distribucije osiguranja i reosiguranja u Evropskoj uniji“.

Član 2 (1), prema kojem je distribucija osiguranja definisana kao „delatnost predlaganja ugovora o osiguranju, savetovanja o ugovoru o osiguranju ili obavljanja drugih pripremnih radnji za zaključenje ugovora o osiguranju, ili samo zaključenje takvih ugovora, ili pružanja pomoći pri upravljanju takvim ugovorima i njihovom

izvršavanju, pogotovo u slučaju rešavanja odštetnog zahteva, uključujući pružanje informacija o jednom ili više ugovora o osiguranju u skladu s kriterijumima koje odaberu potrošači putem internet stranice ili nekog drugog medija i sastavljanje rang-liste usluga osiguranja, uključujući i upoređivanje cena i usluga ili davanje popusta na cenu usluga iz ugovora o osiguranju, ako potrošač može direktno ili indirektno zaključiti ugovor o osiguranju na internet stranici ili drugom mediju“.

Član 2 (3), koji posrednika u osiguranju definiše kao „svako fizička ili pravna lice, osim društva za osiguranje ili društva za reosiguranje i njihovih zaposlenih, i osim sporednih posrednika u osiguranju, koji za naknadu obavljaju poslove distribucije osiguranja“.

Član 2 (8), koji distributera osiguranja definiše kao „svakog posrednika u osiguranju, sporednog posrednika u osiguranju ili društvo za osiguranje“.

Član 2 (9), prema kojem se naknadom smatra „svaka provizija, honorar ili drugo plaćanje, ekonomska korist bilo koje vrste, uključujući i svaki finansijski ili nefinansijski podsticaj koji se nudi ili daje u pogledu aktivnosti distribucije osiguranja“.

3. Predmet spora i pravna pitanja

Tuženi u glavnom postupku, „TC Medical Air ambulance Agency GmbH“ jeste kompanija čiji se poslovni model s jedne strane zasniva na zaključenju ugovora o grupnom osiguranju sa osiguravajućim društvom „W. Versicherungs-AG“, koje članovima grupe pruža pokriće za rizike od bolesti i nezgode tokom putovanja u inostranstvo, kao i pokriće troškova repatrijacije (transporta u zemlju prebivališta u slučaju nastupanja osiguranog slučaja), a s druge strane na angažovanju društva za oglašavanje s ciljem da potrošačima, putem prodaje od vrata do vrata, nudi učlanjenje u sistem grupnog osiguranja, uz plaćanje naknade.

Tuženi „TC Medical Air ambulance Agency GmbH“ je ugovarač osiguranja, a klijenti tuženog koji se učlane u grupno osiguranje plaćaju naknadu koja im pruža pravo na različite usluge u slučaju bolesti ili nezgode u inostranstvu, uključujući naknadu troškova zdravstvene pomoći, prevoz kolima Hitne pomoći, organizaciju i sprovođenje repatrijacije, te pristup telefonskoj liniji za hitne slučajeve (suštinski postaju osiguranici). Tuženi „TC Medical Air ambulance Agency GmbH“ navedene usluge pruža preko društva „F. r. AG“, koje uz pomoć svojeg medicinskog osoblja i vazduhoplova organizuje i sprovodi repatrijacije u slučaju bolesti ili nezgode i održava telefonske linije za prijavu hitnih slučajeva.

Delatnost tuženog nema za cilj zaključenje ugovora o osiguranju nego je cilj da potrošačima omogućí učlanjenje u grupno osiguranje (koje je tuženi ugovorio, čime su potrošači postali osiguranici), kao i da im omogućí korišćenje usluga obuhvaćenih tim osiguranjem. Ni tuženi ni društva za oglašavanje koja je angažovao nemaju dozvolu za obavljanje delatnosti posredovanja u osiguranju.

Asocijacija potrošača „Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände eV“ smatrala je da je u pitanju delatnost posredovanja u osiguranju i u glavnom postupku pred prvostepenim sudom, kao tužilac, zahtevala je prestanak obavljanja delatnosti tuženog. Prvostepeni sud je presudio u korist tužioca, ali je drugostepeni poništio tu odluku i zaključio da se tuženi ne može smatrati posrednikom u osiguranju.

Postupajući po reviziji, Savezni vrhovni sud smatrao je da ishod spora zavisi od toga da li tuženi, u smislu Direktive 2002/92 o posredovanju u osiguranju odnosno Direktive 2016/97 o distribuciji osiguranja, potpada pod pojam „posrednika u osiguranju“. Savezni vrhovni sud odlučio je da prekine postupak i da Evropskom sudu pravde uputi prethodno pitanje: „Da li društvo, koje kao ugovarač osiguranja za svoje klijente kod društva za osiguranje održava putno zdravstveno osiguranje i osiguranje troškova povratka u obliku grupnog osiguranja, a distribuira ga potrošačima u vidu članstva koje im daje pravo na korišćenje usluga osiguranja u slučaju bolesti ili nezgode, i koje od članova prima naknadu za pruženo pokriće osiguranja, predstavlja posrednika u osiguranju u smislu člana 2 tačke 3 i 5 Direktive 2002/92, odnosno člana 2, stav 1, tačka 1, 3 i 8 Direktive (EU) 2016/97.“

3.1. Stav Evropskog suda pravde

Sud je suštinu problema formulisao kao pitanje da li se pravno lice čija se delatnost sastoji od nuđenja klijentima da se na dobrovoljnoj osnovi, u zamenu za naknadu, učlane u grupno osiguranje (koje je pravno lice prethodno zaključilo sa osiguravajućim društvom), pri čemu klijenti stiču pravo da koriste usluga osiguranja u slučaju bolesti ili nezgode u inostranstvu, može smatrati posrednikom u osiguranju.

Sud ističe da je pojam posrednika u osiguranju vezan za ispunjenje dva uslova: prvi je pružanje usluga posredovanja u osiguranju odnosno obavljanje delatnosti posredovanja u osiguranju, a drugi je primanje naknade za tu delatnost.

Prema stavu suda, pojam naknade (za usluge posredovanja u osiguranju) u direktivama je tako postavljen da obuhvata situacije poput one iz prethodnog pitanja, zato što pravno lice uključivanjem klijenata u grupno osiguranje i primanjem naknade u vidu članarine za takvo uključivanje doprinosi tome da treća lica steknu pokriće iz osiguranja. Naknada u vidu članarine, koju pravno lice kao ugovarač grupne polise osiguranja prima od članova, konstituiše poseban ekonomski interes ovog pravnog lica odvojen od interesa članova (osiguranika), koji je takav da pravno lice podstiče da ostvari veliki broj pristupanja, što potvrđuje angažovanje društava za oglašavanje koja takvo učlanjenje nude u vidu prodaje od vrata do vrata.

Nije od značaja činjenica da plaćanje naknade u korist pravnog lica koje je sklopilo ugovor o osiguranju vrše članovi (u zamenu za pravo na usluge osiguranja koje im ustupa pravno lice), a ne osiguravajuće društvo u obliku provizije, budući da je definicija pojma naknade dovoljno široka da obuhvati i ovakve situacije.

Drugi uslov koji se tiče obavljanja delatnosti posredovanja u osiguranju sud je smatrao takođe ispunjenim zato što je lista aktivnosti kojima se definiše posredovanje odnosno distribucija osiguranja u direktivama alternativno postavljena i dovoljno je obavljati jednu od nabrojanih aktivnosti da bi se smatralo da lice obavlja delatnost posredovanja u osiguranju (pod uslovom da za to prima neku vrstu naknade).

Sud nije uvažio navode tuženog da osnovni cilj njegove delatnosti nije zaključenje ugovora o osiguranju, nego dobrovoljno pristupanje klijenata postojećem ugovoru o grupnom osiguranju, kao ni njegove navode da ugovarač osiguranja, prema definiciji iz direktiva, ne može biti distributer osiguranja (odnosno da distributer po prirodi definicije mora biti lice koje je treća strana u odnosu na ugovor o osiguranju zaključen između osiguranika i osiguravajućeg društva).

Sud je zauzeo stav da je sporna delatnost funkcionalno uporediva s plaćenom delatnošću distributera osiguranja, a kako je cilj Direktive o distribuciji osiguranja pružanje jednakog nivoa zaštite potrošačima bez obzira na kanal distribucije, sud je smatrao da pojam posrednika u osiguranju iz Direktive o posredovanju u osiguranju, odnosno pojam distributera osiguranja iz Direktive o distribuciji osiguranja, treba tumačiti tako da obuhvata i pravna lica, koja, u zamenu za naknadu u vidu članarine, učlanjuju klijente u grupno osiguranje, koje su prethodno zaključili sa osiguravajućim društvom, pri čemu klijenti učlanjenjem dobijaju pravo na korišćenje usluga osiguranja, a naročito osiguranje od posledica bolesti ili nezgode u inostranstvu.

4. Kratak osvrt na presudu

Sud je u ovom predmetu rešio nedoumicu koja je postojala u vezi s određenim inovativnim modelima distribucije osiguranja u kojima pravno lice nudi učlanjenje klijentima u grupnu polisu osiguranja, koju je samo to pravno lice zaključilo sa osiguravajućim društvom. Klijenti su plaćali članarinu pravnom licu kao članovi (osiguranici), a zauzvrat su sticali pravo da koriste pogodnosti (pokriće) koje pruža grupna polisa osiguranja, koju je ugovorilo pravno lice. Bez obzira na to što direktive EU u oblasti posredovanja odnosno distribucije osiguranja nisu izričito predviđale takvu situaciju, sud je široko tumačio pojam naknade (tako da obuhvati članarinu) i pojam posredovanja u osiguranju (tako da obuhvati ugovarača grupne polise osiguranja). Sud je uzeo u obzir cilj direktiva, a to je pružanje istovetnog nivoa zaštite korisnicima usluge osiguranja bez obzira na kanal distribucije, status, formu (odnosno kako je to u glavnom postupku tuženi tvrdio – poslovni model) distributera osiguranja. U tom smislu, u budućnosti slični poslovni modeli moraju biti podvrgnuti istim regulatornim zahtevima kojima su podvrgnuti i drugi distributeri osiguranja.